

5_Příchod Slovanů na Opavsko

O příchodu Slovanů na naše území hovoříme v souvislosti s koncem 6. století. Situace na Opavsku je podstatně odlišná, její vývoj je spojen jako už mnohokrát dříve s polskou částí Horního Slezska. Na Opavsku se osídlení koncentruje v pásu podél řeky Opavy, na pravém břehu v Neplachovicích, Holasovicích, Vávrovicích, na levém v Kateřinkách nebo v Kravařích. Jedno z nejrozsáhlejších sídlišť je postupně dokumentováno v Oldřišově. Řemeslná výroba Slovanů byla diferencovaná. Vysoké úrovně dosahovala především ve šperkařství, sklářství nebo železářství. V duchovní sféře docházelo k silnému rozvoji křesťanství, které nahrazovalo doposud polyteistické náboženství uctívající řadu bohů.

Na přelomu letopočtu českou kotlinu a jižní část Moravy osídlily germánské kmeny Markomanů a Kvádů, které se poměrně intenzivně zapojovaly do vpádů do římských provincií i do válečných střetů, z nichž nejznámější byly markomanské války ve 2. polovině 2. století. Od počátku 5. století se pak osídlení těchto oblastí začíná výrazně měnit v souvislosti s mohutnými migračními vlnami, které končí příchodem Slovanů koncem 6. století. Situace na Opavsku je podstatně odlišná, její vývoj je spojen jako už mnohokrát dříve s polskou částí Horního Slezska. Rozsáhlé oblasti zde zaujímá tzv. przeworská kultura. Jejími nositeli byli členové východogermánských kmenů, antickými autory označovaní jako Lugiové. Podobně jako předešlé pravěké osídlení je i to przeworské situováno do nížin na úrodné sprašové hlíny. Nejčastěji se setkáváme s nálezy neopevněných osad, které tvořila zahloubená obydlí se sloupovou konstrukcí, zásobní jámy, pece nebo hliníky (sídlištní jáma, ze které byla získávána hlína na výrobu keramiky či na omaz stěn domů) a specifické kvadratické pece, tzv. ploštěnky. Typickou pro przeworskou kulturu je šedá, na kruhu točená keramika, zdobená rytými nebo vlešťovanými ornamenty. Na Opavsku se osídlení koncentruje v pásu podél řeky Opavy, na pravém břehu v Neplachovicích, Holasovicích, Vávrovicích, na levém v Kateřinkách nebo v Kravařích. Jedno z nejrozsáhlejších sídlišť je postupně dokumentováno v Oldřišově (lokalita Na Plštské cestě). Zdejší obyvatelstvo pohřbívalo žárově, jak dokládá sedm milodary bohatě vybavených hrobů prozkoumaných ve Vávrovicích. Z přelomu 4. a 5. století pochází vrstevné žárové pohřebiště z Opavy-Palhance. Kostrové hroby, které se na území ČR objevují od poloviny 3. století, zde nemáme. Osídlení przeworské kultury na Opavsku přetrvává i v době, kdy na velké části ČR probíhá doba stěhování národů. Od 1. poloviny 5. století se v oblasti objevují stopy hunské invaze. Nejvýraznějšími doklady jsou nálezy zlomků tzv. hunských kotlů, které byly objeveny na Krnovsku (Rázová, Lichnov). Ve 2. polovině 5. století se Opavsko postupně vylidňuje.

Ke znovuosídlení prostoru dochází až v souvislosti s pozdními slovanskými migračními vlnami. Na Opavsko a do jižní části Hlubčické provincie lokalizuje rukopis Geograf bavorský, vzniklý před rokem 850, kmen Holasiců. Stopy raně středověkého osídlení ze 7. století byly zachyceny na hradisku Víno na Osoblažsku, zemědělské osady na úrodných půdách podél řeky Opavy mezi Krnovem a Opavou se objevují až ve století následujícím. Raně středověká vesnice se skládala z několika nepravidelně uspořádaných domů. Původně se jednalo o částečně zahloubené jednoprostorové obydlí (zemnici) s kamennou pecí v rohu, jehož sedlová střecha dosedala přímo na terén. Nadzemní konstrukce se začaly objevovat později. Součástí hospodářského zázemí osady byly také různé lehčí přístřešky, pece a velké množství zahloubených jam různé funkce, např. zásobnice na obilí (obilnice) nebo odpadní jámy, ale také výrobní objekty související s produkcí keramiky, textilu, kostěných předmětů nebo kožedělnictvím. Řemeslná výroba byla zcela diferencovaná. Vysoké úrovně dosahovala především ve šperkařství, sklářství nebo železářství. Výjimečný náleží sídliště z této doby je objekt zachycený na katastru Úvalna, který je interpretován jako pec.

V duchovní sféře docházelo od střední doby hradištní k silnému rozvoji křesťanství, které nahrazovalo doposud polyteistické náboženství uctívající řadu bohů. S tím souvisí i postupná změna pohřebního ritu od žárového ke kostrovému ukládání nebožtíků do hrobu.

Zatímco sídliště byla identifikovaná celá řada (Úvalno, Holasovice, Vávrovice, Velké Hoštice a další), chybí nám četnější doklady pohřbívání. První známá pohřebiště pocházejí až ze střední doby hradištní, kdy se již pohřbívalo kostrově (**až do 8. století používali Slované žárový pohřební ritus**) a nejčastěji pod mohylami. **Nejnámějším a komplexně prozkoumaným je mohylník z 2. poloviny 9. století ve Stěbořicích.** Další hroby, ale bez dochovaných mohylových náspů, pocházejí z Malých Hoštic a Vávrovic. To ovšem může souviset s faktem, že ke konci 9. století pomalu mizí mohyly vršené nad hroby, jak dokládá bojovnícký hrob z Hradce nad Moravicí, kde byl zesnulý uložen mj. s honosnými ostruhami a kopím s křídélky. Na milodarech pocházejících z hrobů lze pozorovat velkomoravské vlivy, je pravděpodobné, že byly minimálně udržovány kontakty buď s olomouckou aglomerací, nebo přímo s centry Velké Moravy na jihu. Mladší, již mladohradištní pohřebiště bylo zachyceno v letech 2011 a 2016 **na katastru Holasovic, kde bylo prozkoumáno celkem 14 kostrových hrobů datovaných do 2. poloviny 10. století až do počátku 11. století.**

V sídelní organizaci hrála důležitou roli hradiska, která byla většinou situována po obvodu sídelní enklávy (území uvnitř jiného území), kde měla především kontrolní roli (Hradec nad Moravicí, Landek, Chotěbuz-Podobora). Opavsko leželo v 10. až 12. století v pohraničním území, na které si dělala nárok jak přemyslovská, tak piastovská knížata. Často jedno hradiště (Hradec nad Moravicí) patřilo pod český vliv, další centrum osídlení (Holasovice) do sféry polského vlivu. Oblastí prošla i celá řada vojenských tažení, např. v roce 1060 neúspěšně obléhal Hradec polský kníže Boleslav II. Smělý, naopak ve 30. letech 12. století z Hradce vedl vojenská tažení český kníže Soběslav I. do Slezska. Přemyslovci definitivně ovládli prostor a stabilizovali zde svou moc až mezi lety 1179–1182 (markrabě Přemysl, budoucí král Přemysl Otakar I.).

Hradisko v Kylešovicích

Jednalo se o nížinné opevněné sídlo **na soutoku Moravice a Opavy** (nedaleko dnešního nákupního centra Globus), rozlévající se vody a říční ramena tvořily jeho přirozenou ochranu. **Vzniklo kolem poloviny 10. století, což potvrzují dendrochronologická data získaná ze vzorků vnitřní roštové konstrukce hradby.** Poslední výzkumy ukazují na kontakty zdejších obyvatel s ruskými Varjagy a interpretují **hradisko jako opěrný bod dálkového obchodu. Zaniklo někdy na přelomu 11. a 12. století.** S hradiskem pravděpodobně souvisí poklad nalezený v říčním korytu. Z něho se do dnešní doby **dochovaly mince a stříbrná plastika, patrně beránka, na obdélné destičce, ke které jsou připevněny čtyři závěsky.** Depot je datován do přelomu 11. a 12. století. Cenné jsou však také nálezy zátěží rybářských sítí.

Holasovice

Areál na vyvýšené lokalitě ve středu obce může být považován za centrum kmene Holasiců, jak je zmiňováno v *Geografu bavorském*, ovšem důkazy osídlení nejsou zcela průkazné. Zatím prozkoumané opevnění je pravěkého stáří, ale není vyloučeno jeho využití i v raném středověku. **Určitě zde existovalo osídlení ve 2. polovině 12. století, kdy tady stál dřevěný kostelík zaniklý požárem.** Zbytky jeho základových žlabů byly nalezeny během archeologických výzkumů v letech 1959 a 1995. Je současně možné, že Holasovice byly součástí tzv. piastovské kastelánie.

Stěbořický mohylník

Jedná se o dosud **jiné známé pohřebiště ve Slezsku**, kde se dochovaly nad kostrovými hroby i mohylové náspy. Známé je už od 19. století, rozsáhlý výzkum zde probíhal v letech 1958–

1961. **43 zjištěných mohyl** tvoří řady orientované severojižním směrem. **Bohatá kolekce milodarů**, kterou tvořily zbraně (hroty šípů, železné sekery), jezdecké vybavení (ostruhy), ale také šperky (náušnice, prsteny), umožňuje mohylník datovat do 3. čtvrtiny 9. až 10. století.

Hradec u Opavy

V české správě se určitě nacházel v roce 1039, kdy Břetislav okupoval Vratislavsko a Opolsko. Není však jisté, zda v této době stál na Hradci kostel. Hradisko bylo na ostrožně vybudováno již v mladší době bronzové a ostrožnu (protáhlý, zpravidla skalnatý útvar v terénu) oddělovalo hned šest postupně budovaných příkopů.

Otázky, úkoly

S kterým rodem bojovali Přemyslovci na našem území?

Jaký archeologický nález byl objeven na soutoku řek Moravice a Opavy?

Projektová výuka – Setkání Keltů, Germánů a Slovanů na Opavsku

Oblečení, zbraně, obydlí, stavby, obchod, vzdělanost, strava....

Mgr. Jiří Hlas (Národní památkový ústav)

Mgr. Barbara Marethová (Národní památkový ústav)